

Фестиваль постоянно обновляет формы работы со студентами. В 2015 г. впервые кафедра общего и русского языкознания провела фотоконкурс «Я и Брест» в социальной сети «В Контакте». Любой иностранный студент, магистрант или слушатель факультета довузовской подготовки мог разместить на стене сообщества «Я и Брест» свои фотографии, сделанные в Бресте. В конкурсе приняли участие более 30 человек с 6 факультетов нашего университета, представивших около 300 фотографий. С 1 февраля по 10 марта шло открытое голосование. Около 700 человек посетили группу за это время 4582 раза. Посетители были не только из Беларуси, но и из России, Туркменистана, Украины, Азербайджана, Казахстана, Китая, Германии, США, Испании, Польши, Словакии, Молдовы, Румынии. Максимальное число просмотров за 1 день – 307, максимальное количество «лайков» за 1 день – 338. Приятной неожиданностью для организаторов конкурса стало то, что многие участники сопроводили свои фотографии словами благодарности городу и университету: *«Брест – это то место, где мы учимся, находим новых друзей, общаемся и проводим самые интересные студенческие дни... Спасибо тебе за всё... Мы очень благодарны!!!!»* (Саида Овезова, факультет иностранных языков); *«Я хочу сказать спасибо городу Бресту и университету в частности за то, что они предоставили мне возможность, точнее, заставили мою семью гордиться мной так же, как я горжусь ими. Спасибо за это, город Брест, спасибо за это университету...»* (Атабалы Орадов, филологический факультет); *«Спасибо тебе, Брест, за все. Мы очень благодарны тебе! У нас очень дружная группа, я так рада, что мы все учимся здесь!!!»* (Сабина Гараева, филологический факультет). Трое участников назвали Брест вторым домом, еще трое признались в любви к городу.

Таким образом решается и задача популяризации университета, что в дальнейшем может способствовать расширению экспорта образовательных услуг.

Сотрудники университета, преподаватели кафедры общего и русского языкознания понимают важность поликультурной воспитательной работы с иностранными студентами, не жалеют для этого сил, так как главная задача в период обучения – социальная адаптация молодежи в чужой стране, погружение в культуру и обычаи страны обучения, воспитание толерантности, уважения к образу жизни и традициям других народов, что очень актуально в современном мире.

Литература

1. Астафьева, Л.С. Организация поликультурного воспитания иностранных граждан в международных вузах России / Л.С. Астафьева // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 3. Філалогія. Педагагіка. Псіхалогія. – №2. – 2013 г. – С.129-134.

Л.У. ШКУЛА (г. Брэст, БрДТУ)

СІСТЭМА ПРАКТЫКАВАННЯЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ТЭМЫ “ПРАВІЛЬНАСЦЬ І МОЎНЫЯ НОРМЫ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ”

Сярод мэт выкладання курса “Беларуская мова (культура маўлення)” згодна з праграмай для факультэта электронна-інфармацыйных сістэм БрДТУ варта

вылучыць наступныя: выпрацаваць і замацаваць практычныя ўменні і навукі граматычнага карыстання вуснай і пісьмовай мовай; развіць моўна-эстэтычны густ студэнтаў, звязаны з чысцінёй і правільнасцю мовы; пашырыць і ўзбагаціць прафесійны лексічны запас будучых спецыялістаў, выпрацаваць умённе практычнага карыстання тэрміналогіяй і прафесійнай лексікай па абранай спецыяльнасці. Інакш кажучы, навучанне дысцыпліне павінна забяспечыць моўную кампетэнцыю студэнтаў як здольнасць ажыццяўляць моўную дзейнасць, лінгвістычную кампетэнцыю як здольнасць усвядоміць элементы тэорыі беларускай мовы і ўменне карыстацца імі ў працэсе моўных зносін; камунікатыўную кампетэнцыю як здольнасць наладжваць зносіны ў розных жыццёвых сітуацыях.

У 2015 годзе выйшла ў свет вучэбнае выданне “Практыкум па культуры маўлення: тэарэтычны матэрыял і практычныя заданні для студэнтаў тэхнічных спецыяльнасцей”[1] – спроба аўтараў стварыць сістэму практыкаванняў для дасягнення мэт выкладання курса. Важную ролю ў набыцці вышэй пералічаных кампетэнцый адыгрывае вывучэнне тэмы “Правільнасць і моўныя нормы”.

Звязнае маўленне студэнтаў з’яўляецца важнейшым паказчыкам практычнага авалодання мовай. Адна з якасцей звязнага маўлення – гэта яе нарматыўнасць (правільнасць).

Правільнасць – адна з найбольш важных якасцей прафесійнага маўлення, што прадугледжвае захаванне носьбітамі мовы літаратурных нормаў (арфаэпічных, акцэнталагічных, арфаграфічных, лексічных, марфалагічных, словаўтваральных, сінтаксічных, фразеалагічных, стылістычных). Менавіта правільнасць маўлення забяспечвае яго адзінства, “ахоўвае” адназначнасць, агульнаразумеласць інфармацыі, якая перадаецца і ўспрымаецца. Правільнасць маўлення – гэта творчы характар гаварэння, які прадугледжвае мэтазгоднасць выкарыстання тых або іншых моўных адзінак у працэсе камунікацыі.

Правільнасць маўлення заснавана на прытрымліванні літаратурных норм пры ўжыванні мовы, якія выпрацаваны з цягам стагоддзяў і закадыфікаваны (замацаваны афіцыйна як абавязковыя для выканання) у аўтарытэтных граматыках і слоўніках (звычайна акадэмічных выданнях). Літаратурная норма забяспечвае сацыяльнае адзінства мовы, узаемаразуменне паміж усімі носьбітамі ўсіх разнавіднасцяў (дыялекты, жаргоны і інш.) мовы. Адна з галоўных мэт усёй нашай адукацыйнай сістэмы заключаецца менавіта ў тым, каб кожны адукаваны чалавек авалодаў літаратурнымі нормаў мовы.

Фарміраванне моўнай, лінгвістычнай і камунікатыўнай кампетэнцый студэнтаў прадугледжвае адбор тэкстаў і складанне заданняў для навучання нарматыўнаму маўленню.

Вучэбныя заданні – “разнастайныя па змесце і аб’ёме віды вучэбнай працы, якія выконваюцца вучнямі па ўказанні педагога, неад’емная частка працэсу навучання і важны сродак яго актывізацыі” [2, с.223]. Практыкаванні ў лінгваметодыцы разглядаюцца як адзін з асноўных метадаў навучання.

Аўтары ўключылі ў “Практыкум” практыкаванні, заснаваныя на кантэкстным (тэксты, якія змяшчаюць асобныя звесткі з прадметаў па спецыяльнасці і

не толькі) і неконтэкстным (словы, тэматычныя групы слоў, словазлучэнні, сказы, што адлюстроўваюць змест прадмета) вучэбна-дыдактычным матэрыяле.

Практыкаванні, заснаваныя на кантэкстным матэрыяле, абапіраюцца на тэксты па спецыяльнасцях і па дысцыплінах агульнага плана. Напрыклад,

* *Перакладзіце тэкст з рускай мовы на беларускую. Выдзеліце тэрміны, раздзяліўшы іх на дзве групы: 1) словы; 2) словазлучэнні.*

Интегральное исчисление – это раздел математического анализа, в котором изучаются интегралы, их свойства, способы вычисления и приложения. Вместе с дифференциальным исчислением они составляют основу аппарата математического анализа[...].

**Прачытайце тэкст. Да якога стылю ён належыць? Выдзеліце тэрміны і вызначце, якія з іх падпарадкаваны законам беларускай мовы, а якія не?*

Стэрэаметрыя – раздзел геаметрыі, у якім вывучаюцца ўласцівасці прасторавых фігур, г.зн. фігур, якія не належаць адной плоскасці. У стэрэаметрыі разглядаюцца розныя выпадкі ўзаемнага размяшчэння прамых і плоскасцей у прасторы, такія прасторавыя фігуры, як прызма, піраміда, правільныя мнагаграннікі, целы вярчэння і інш. Пры вывучэнні стэрэаметрыі абагульняюцца некаторыя планіметрычныя паняцці: геаметрычнае пераўтварэнне, вектар, прамавугольная сістэма каардынат і г.д.[...].

Неконтэкстны матэрыял выкарыстоўваецца ў практыкаваннях часцей. Напрыклад, пры замацаванні тэм “Акцэнталагічныя нормы” і “Арфаэпічныя нормы” прапануем падборку слоў, месца пастаноўкі націску ў якіх, а таксама вымаўленне асобных гукаў і іх спалучэнняў патрабуе пільнай увагі.

**Спісаць, абазначыць у квадратных дужках, як вымаўляюцца выдзеленыя галосныя, зычныя ці спалучэнні зычных.*

Узор выканання: Ра[з’]біць; [з]гіб; лё[чч]ык; ры[-]скі, захапляе[с’с’]я і г.д.

Адчапіць, скідка, бязмен, зжаты, пераязджаць, перабезжык, на дарожцы, адступіць, лёгкі, шваге□рка, братцы, гарадскі, падцёк, адцэджаны і г. д.

**Спішыце словы, пастаўце націск. Растлумачце значэнне незразумелых слоў.*

Агент, цэмент, дакумент, аргумент, асноўны, пасяджэнне, кіламетр і г. д.

Пры замацаванні арфаграфічных нормаў, засвоеных у школе, удасканальваецца ўменне правільна перадаваць гукі і іх спалучэнні на пісьме.

**Вызначце, якую літару – е або я – неабходна ўставіць у прыведзеных словах. Запішыце гэтыя словы.*

Алг...бра, с...кунда, в...рышня, г...н...ратар, пасл...доўнасць, канв...ктыўны, в...ктар, дз...в...ты, с...гм...нт, асацы...тыўнасць, л...кцы... і г. д.

**Спісаць словы, уставіць прапушчаныя літары. Да выдзеленых слоў запісаць сінонімы. Астатнія словы растлумачыць вусна. Пры неабходнасці карыстацца тлумачальным, сінанімічным і арфаграфічным слоўнікамі.*

Абарыген, а...кцы...н, б...л...тэнь, балатавацца, сімпозі...м, д...фект, інт...л...гент, атэіст, дэканат, кам...нтарый, карэктны, кал...кві...м, асіміляцыя, тун...ль, крэдыт, кам...ніке, ман...фестацыя, інт...рв...нцыя, грандыёзны, дэвіз, дамінаваць, п...літэхнічны, літаральны.

Эфектыўнасць навучання нарматыўнаму маўленню павышаецца, калі ў сістэме граматычных практыкаванняў пераважаюць канструктыўныя заданні тыпу: уставіць, змяніць, утварыць і г. д.

**Утварыце ад наступных дзеясловаў дзеепрыслоўі, запішыце іх. Абзначце суфіксы, пастаўце націскі.*

Штрыхаваць, характарызаваць, адлюстраваць, размеркаваць, рассейваць, спалучаць, параўнаць, вырашаць, выявіць, вымяраць, абагульняць, вылічваць і г. д.

**З наступнымі словамі складзіце словазлучэнні тыпу “прыметнік+назоўнік” ці “назоўнік+дзеяслоў прайшлага часу”.*

Дроб, запіс, насып, кафля, перапіс, БДУ, чарніла, дзверы, каменне, аташэ, інжынер.

**Спалучыце назоўнікі з лічэбнікам два (дзе). Запішыце атрыманыя словазлучэнні.*

Спецыяліст, экзамен, інжынер, сястра, брокер, аўтсайдар, камп’ютар, тэхнолаг, бухгалтар.

**Утварыце прыналежныя прыметнікі. Памятайце, што да назоўнікаў м. р. мы дадаём суфіксы -оў, -еў, -ёў, -аў, да назоўнікаў ж. р. – -ін, -ын.*

(Матуля) рукі, (матка) песня, (бабёр) хатка, (Кастусь) кашуля, (воўк) след, (воўк) апетыт, (зязюлька) слёзы, (Купала) твор, (Купала) стыль, (брат) гальштук і г. д.

У “Практыкуме” падаюцца заданні на засваенне тэрміналагічнай лексікі па абранай спецыяльнасці, узбагачэнне слоўнікавага запасу будучых спецыялістаў. Напрыклад,

**Перакладзіце тэрміны на беларускую мову, змясціце іх у свой слоўнік. Растлумачце незразумелыя словы. Пры неабходнасці карытайцеся слоўнікамі.*

Брейн-дрейн, буфер (в информатике), ввод данных (в информатике), веб, веб-интерфейс, веб-сайт, видеофайл, видеочат, винчестер (в информатике), виртуальная зависимость (интернет-зависимость), виртуальная реальность, внутренняя память, всемирная паутина, высокотехнологический, гальванізацыя, генератор, гигабайт, глобальная камп’ютэрная сет’ і г. д.

** Да прыведзеных тэрмінаў падбярыце сінонімы (з дадзеных у дужках).*

Астранаўтыка, астэроіды, атамізм, атамны рэактар, аэранаўтыка, велічыня, вертыкаль, ветразь, выбіральнасць, вымушанае выпраменьванне, гравітацыя, грунтвага, гукавыя хвалі, датычнае паскарэнне, дыстыляцыя, дыяметр, завісь, зрокавая труба, квазізоркі, кінакамера, колькасць руху, пошчак, прапелер, радар, радуга, радыёвымярэнне, радыяцыя, свідар, сіламер, Стажацыя, сублімацыя, счапленне, тэмпературнае выпраменьванне, тэрпенцін, унутранае трэнне, фотакамера, экспазіметр, эксперымент.

(Дослед, экспанометр, фотаапарат, вязкасць, жывіца, цеплавое выпраменьванне, кагезія, узгонка, Пляды, дынамометр, бур, выпраменьванне, радыёхвалі, вясёлка, радыёлакатар, наветраны вінт, рэха, імпульс, кінаапарат, квазіцыя, падзорная труба, суспензія, алмаз, перагонка, тангенцыяльнае паскарэнне, гук, ватэрпас, прыцягненне, індукцыяраванае выпраменьванне, селектыўнасць, парус, гарызонт сапраўдны, фізічная велічыня, наветраплаванне, ядзерны рэактар, атамістыка, малыя планеты, касманаўтыка).

Узбагаціць моўны вопыт студэнтаў можа дапамагчы іх праца над практыкаваннямі на правільнае спалучэнне лексем у словазлучэнні, граматычныя асаблівасці асобных беларускіх слоў і на характэрныя беларускай мове мадэлі словазлучэнняў.

**Запішыце назоўнікі ў форме роднага склону.*

Універсітэт, бетон, Брэст, талент, банк, асфальт, студэнт, бераг, менеджмент, басейн, грунт, дэкодар, рэжым, капітал, тэхнолаг, шлюз, напор, наветраабмен, раствор, рэльеф, пясок, маніторынг.

**Перакладзіце на беларускую мову словазлучэнні з лічэбнікамі. Адкажыце, чым адрозніваецца ўжыванне беларускамоўных лічэбнікаў ад адпаведных у рускай мове.*

Четыре студента, завтра – 12 апреля, два первых дня, четыре шестых населения, шесть целых и две десятых килограмма, полторы копейки, двести двадцать три километра, три пятых студенчества, семеро космонавтов, пятеро спутников, полтора рубля, три окна, в трёх километрах от города, менее двухсот лет, хватит дня на три, в двадцатом часу, половина пятого утра, целых три длинных года, ему более пятидесяти лет.

**Спішыце. Устаўце замест пропуску патрэбныя прыназоўнікі. Раскажыце пра асаблівасці кіравання ў беларускіх словазлучэннях.*

1. Думать ... другом – думаць ... іншае; не знать ... его намереннях – не ведаць ... яго намеры; не хочется думать ... плохом – не хочацца думаць ... дрэннае; многие забыли ... спорте – многія забыліся ... спорт; ухаживать ... бабушкой – даглядаць ... бабулю; идти ... дому – ісці ... дома; болеть ... гриппом – хварэць ... грып; спрашивать ... уроках; пытацца ... урокі; избавиться ... хлопот – пазбыцца ... клопатаў.

2. Вызначыць ... смак, пісаць ... адрас, ажаніцца ... ёю, не зважаць ... дождж, хадзіць ... малако, не спаць ... начах, ведаць ... газетах, ішлі ... пяць чалавек, рагатаць ... анекдота, клапаціцца ... маці, забыцца ... ўрокі.

Зноў жа да кантэкстнага матэрыялу аўтары звяртаюцца пры стварэнні практыкаванняў па тэме “Пунктуацыйныя нормы” з прычыны таго, што апошнія патрабуюць правільнай пастаноўкі знакаў прыпынку ў пісьмовым тэксце.

**Спішыце сказы. Пабочныя канструкцыі выдзеліце коскамі, а ўстаўныя – дужкамі. Высветліце значэнне пабочных і ўстаўных канструкцый у сказах.*

1. Калі элементарная часцінка мае зарад, то яго значэнне як паказалі шматлікія доследы строга пэўнае. 2. Такім чынам відарысам акружнасці з’яўляецца эліпс, прычым відарысам цэнтра акружнасці з’яўляецца цэнтр эліпса. 3. Дапусцім, што некаторае цела як заўсёды, мы маем на ўвазе нейкі пункт гэтага цела рухаецца прамалінейна, але нераўнамерна.

**Спішыце сказы, пастаўце патрэбныя знакі прыпынку, растлумачце іх пастаноўку.*

1. Астранія складаецца з дзвюх частак дыска падзеленага на градусы і лінейкі (алідады) што верціцца вакол цэнтра дыска. 2. Можна сабе напрыклад уявіць што над морам ляціць чайка так што ўвесь час знаходзіцца над адным і тым жа грэбнем хвалі. 3. Такая магчымасць вызначыць роўнасць дзвюх фігур не робячы накладання адной на другую а вымяраючы і параўноўваючы толькі некаторыя

элементы гэтых фігур важна для практыкі напрыклад для параўнання дзвюх зямельных участкаў якія безумоўна нельга накласці адзін на другі.

Курс беларускай мовы (культура маўлення) змяшчае правілы, засваенне якіх забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў уменняў і навыкаў, неабходных не толькі для прафесійнага маўлення, але і для павышэння агульнай маўленчай культуры ў цэлым. Таму практыкаванні на правільнае ўжыванне фразеалагізмаў бачацца неабходнымі.

**Спішыце, устаўляючы замест кропак адпаведныя словы (з прыведзеных у дужках). З маўлення прадстаўнікоў якіх прафесій ці спецыяльнасцей паходзяць гэтыя фразеалагізмы?*

... ву□ду; ... гайкі (каму); ... кулі (каму); ... канцы з канцамі; ... з якара; ... скрыпку; ... на свой хлеб; ... якар (дзе); ... баранку; ... на паваротах; ... на след (каго, чаго, чый); ... парусах (ляцець, імчацца і пад.); ... пробы; ... ні задзірынкі; ... зброю; ... шпагі (з кім); ... па чайнай лыжцы; ... на буксір (каго); ... у строй.

(Уступець, браць, у гадзіну, скрыжаваць, складваць, ні сучка, нізкай, на ўсіх, напасці, лягчэй, круціць, кідаць, ісці, іграць другую, знімацца, зводзіць, заліваць, закручваць, закідваць).

У сістэму практыкаванняў павінны быць уключаны разнастайныя па змесце і аб'ёме заданні, скіраваныя на выпрацоўку ў студэнтаў навыкаў і ўменняў правільнага прафесійнага маўлення.

Пры працы з “Практыкумам” студэнтам даецца магчымасць не толькі ўзнавіць раней вывучаны матэрыял ці пазнаёміцца з новым, але і абагульніць яго, свядома асэнсаваць і тым самым узбагаціць свой моўны вопыт, а таксама павысіць маўленчую культуру.

Аўтары спадзяюцца, што “Практыкум” дапаможа студэнтам паглыбіць веды аб нормах сучаснай беларускай мовы, камунікатыўных якасцях маўлення, а таксама дапаможа павысіць агульную моўную культуру і ўзровень прафесійнага маўлення будучых спецыялістаў.

Літаратура

1. Практыкум па культуры маўлення: тэарэтычны матэрыял і практычныя заданні для студэнтаў тэхнічных спецыяльнасцей: вучэбнае выданне / Установа адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт”; склад. Я.Р. Самуйлік, Л.У. Пікула. – Брэст : УА БрДТУ, 2015. – 64 с.

2. Современный словарь по педагогике / сост. Е.С. Рапацевич. – Мн. : Современное слово, 2001 – 928с.

Г.В. Писарук (г. Брест, БрГУ им. А.С. Пушкина)

«ДОКЛАД» В УЧЕБНИКЕ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ 10 КЛАССА: ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ

Согласно Концепции учебного предмета «Русский язык» (2009 г.) одной из задач обучения русскому языку на III ступени общего среднего образования является «ознакомление учащихся с основами риторических знаний, обеспечивающих эффективное общение в любых речевых ситуациях (коммуникативная компетенция)» [1, с. 4].